

บทที่ 12

ทฤษฎีการค้า และประสบการณ์ในการพัฒนา

ความสำคัญของการค้าและการเงินระหว่างประเทศ

การค้าระหว่างประเทศมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อประเทศโลกที่สามมานานแล้ว การส่งออกสินค้าขั้นต้น (primary products) อันได้แก่ สินค้าเกษตร เช่น กาแฟ ผ้าย โกลโก้ น้ำตาล น้ำมันปาล์ม และสินค้าสำคัญ เป็นต้นว่า ทองแดง ทำรายได้ให้แก่ประเทศในแอฟริกา เอเชีย ตะวันออกกลาง และลาตินอเมริกา ซึ่งคิดเป็นสัดส่วนระหว่าง 25-40% ของ GNP ประเทศที่ส่งน้ำมันเป็นสินค้าออกในอ่าวเปอร์เซียและในที่อื่นๆ มีรายได้จากสินค้าประเภทนี้คิดเป็น 70% ของ GNP เลยทีเดียว ประเทศกำลังพัฒนาส่วนใหญ่ (ยกเว้นประเทศที่ส่งน้ำมันเป็นสินค้าออกและประเทศอุตสาหกรรมใหม่หรือนิวกส์ เช่น เกาหลีใต้ ไต้หวัน สิงคโปร์) อาศัยการส่งสินค้าสำคัญที่มีใช้แพร่หลาย เพื่อแสวงเงินตราต่างประเทศ โดยที่ตลาดและราคาสินค้าเหล่านี้มักไม่ค่อยมีเสถียรภาพ การพึ่งพาอาศัยสินค้าประเภทนี้จึงเป็นการเสี่ยงและไม่แน่นอน

นอกจากนั้น ประเทศกำลังพัฒนายังจำเป็นต้องพึ่งพาการนำเข้าวัตถุดิบ เครื่องจักร สินค้าประเภททุน สินค้าขั้นกลางเพื่อผลิตต่อ และสินค้าบริโภค เพื่อสนองความต้องการในการขยายอุตสาหกรรมและการบริโภคที่เพิ่มขึ้นของประชาชน สำหรับประเทศที่ไม่ได้ส่งน้ำมันเป็นสินค้าออกส่วนใหญ่แล้ว ติมาณต์ต่อสินค้าเข้า (import demands) มีมากกว่าความสามารถในการหารายได้จากสินค้าออก ซึ่งยังผลให้ประเทศเหล่านี้ตกอยู่ในฐานะขาดดุลในดุลการชำระเงิน (balance of payments) กับประเทศอื่นๆ ภาระหนี้ (debt burden) เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ประเทศกำลังพัฒนาหลายประเทศมีบัญชีเดินสะพัด (current account) และบัญชีทุน (capital account) ขาดดุลอย่างรุนแรง ยังผลให้สำรองเงินตราระหว่างประเทศ (international reserves) ลดลงอย่างรวดเร็ว และอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจตกต่ำด้วย

ในทศวรรษ 1980 การขาดดุลการค้าที่มากขึ้นเรื่อยๆ การเป็นหนี้ต่างประเทศและสำรองเงินตราระหว่างประเทศที่ลดลง ทำให้ประเทศกำลังพัฒนาต้องดำเนินนโยบายการเงินการคลังอย่างเข้มงวดมากขึ้น (ซึ่งมักจะเกิดจากการแนะนำของ IMF) ซึ่งส่งผลให้การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจลดลง รวมทั้งทำให้ปัญหาความยากจนและการว่างงานรุนแรงมากขึ้น

การพิจารณาเพียงเฉพาะการไหลเวียน (flow) ของสินค้าและทรัพยากรการเงินระหว่างประเทศ จะไม่ช่วยให้เข้าใจการค้าและการคลังระหว่างประเทศได้อย่างถ่องแท้ เมื่อประเทศโลกที่สามทำการติดต่อทางการค้ากับต่างประเทศ ประเทศโลกที่สามย่อมไม่เพียงแลกเปลี่ยนสินค้า บริการ และทรัพยากรการเงินเท่านั้น หากทว่ายังได้รับอิทธิพลด้านอื่นๆ จาก

ประเทศพัฒนาแล้วด้วย อิทธิพลดังกล่าวรวมถึงเทคโนโลยีในการผลิต รูปแบบของการบริโภค การจัดองค์การและสถาบัน ระบบการศึกษา สาธารณสุข และสังคมค่านิยม อุดมคติและวิถีชีวิตของ ผู้คนในประเทศพัฒนา ผลกระทบของการถ่ายทอดเทคโนโลยี เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมต่อ ลักษณะของกระบวนการพัฒนาอาจเป็นไปในทางดีหรือเลวก็ได้ แต่ส่วนมากแล้วขึ้นอยู่กับลักษณะของ โครงสร้างทางการเมือง สังคม และสถาบันของประเทศผู้รับและการเลือกแนวทางการพัฒนา

การศึกษาเกี่ยวกับการค้าและการคลังระหว่างประเทศเป็นเศรษฐศาสตร์แขนงหนึ่ง ที่เก่าแก่มากซึ่งอาจกล่าวย้อนหลังขึ้นไปถึงคริสต์ศตวรรษที่ 16 และได้เจริญงอกงามอย่างยิ่งใน ศตวรรษที่ 18 และ 19 เพราะว่า "จักรกล" แห่งการค้าระหว่างประเทศเป็นเครื่องกระตุ้นให้ เกิดความจำเริญเติบโตทางเศรษฐกิจ นักเศรษฐศาสตร์ผู้ยิ่งใหญ่แห่งยุค- อาดัม สมิธ, เดวิด ริคาร์โด และ จอห์น สจ๊วต มิลล์ ได้ให้แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการค้าระหว่างประเทศไว้เป็น ประโยชน์แก่คนรุ่นหลัง แม้แต่ในปัจจุบันความสนใจในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศก็เพิ่มขึ้นเป็นอัน มากไม่เพียงเพราะการถกเถียงกันระหว่างผู้ที่สนับสนุนให้มีการค้าระหว่างประเทศและผู้คัดค้าน เท่านั้น หากทว่าเป็นเพราะมีการขนส่งและคมนาคมสมัยใหม่ซึ่งทำให้โลกเปลี่ยนแปลงไปจนอาจ เรียกได้ว่าเป็นเสมือน "หมู่บ้านระดับโลก" (global village) ด้วยเหตุนี้เอง เราจึงหันกลับ มาพิจารณาคำถามสำคัญๆ ในปริบทของการวิเคราะห์และนโยบายเศรษฐกิจ

คำถามสำคัญ 5 ประการเกี่ยวกับการค้าและการพัฒนา

1. การค้าระหว่างประเทศส่งผลกระทบต่อ อัตราความเติบโตทางเศรษฐกิจ โครงสร้าง และลักษณะของประเทศกำลังพัฒนา?
2. การค้าระหว่างประเทศก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการกระจายรายได้ โภคทรัพย์ภายใน ประเทศ และระหว่างประเทศ หรือกลุ่มประเทศอย่างไร? การค้าก่อให้เกิดความเสมอภาค หรือความไม่เสมอภาคระหว่างประเทศและภายในประเทศหรือไม่? กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ผลประโยชน์และผลเสียตกอยู่กับใคร (เพราะว่าเมื่อมีผู้ชนะ ก็จะต้องมีผู้แพ้ อย่างน้อย 1 คน หรือมากกว่านั้น)
3. การค้าช่วยให้ประเทศกำลังพัฒนาบรรลุถึงจุดมุ่งหมายของการพัฒนา ภายใต้เงื่อนไขอะไรบ้าง?
4. ประเทศกำลังพัฒนาสามารถกำหนดว่าจะค้าขายมากน้อยเพียงใดด้วยตนเองหรือไม่?
5. ประเทศกำลังพัฒนาควรดำเนินนโยบายมองออกไปข้างนอก (outward-looking policy- การค้าเสรี ขยายการไหลเวียนของทุน ทวิภาคกรรมวิธี ความคิด และเทคโนโลยี ฯลฯ) หรือนโยบายมองเข้ามาข้างใน (inward-looking policy - การคุ้มครองการค้าเพื่อ พึ่งพาตนเอง) หรือควรดำเนินนโยบายทั้งสองควบคู่กันไป (เช่น การรวมกลุ่มเศรษฐกิจใน

ภูมิภาคเดียวกัน)? มีเหตุผลอะไรบ้างสนับสนุนกลยุทธ์ทางการค้าและการพัฒนาดังกล่าว?

แน่นอน คำตอบต่อคำถามเหล่านี้ไม่ได้เหมือนกันสำหรับประเทศโลกที่สาม ซึ่งแต่ละประเทศมีปริมาณทรัพยากร (resource endowments) สถาบันทางเศรษฐกิจ สังคม ตลอดจนความสามารถในการพัฒนาและเจริญเติบโตแตกต่างกัน บางประเทศมีประชากรมากแต่ขาดแคลนทรัพยากรธรรมชาติ และทรัพยากรมนุษย์ที่มีความเชี่ยวชาญในการทำงาน บางประเทศมีประชากรไม่มากนัก แต่ร่ำรวยวัตถุดิบและแร่ธาตุ และส่วนใหญ่แล้วเป็นประเทศเล็กและไม่มี ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ ขาดแคลนทั้งวัตถุดิบและทรัพยากรมนุษย์ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นในการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคม มีเพียงส่วนน้อยที่ร่ำรวยน้ำมันและแร่ธาตุ เช่นประเทศในตะวันออกกลาง อย่างไรก็ตามประเทศกำลังพัฒนาส่วนใหญ่ประสบปัญหาคล้ายคลึงกันอย่างหนึ่งคือ การเลือกมีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศกับประเทศพัฒนาแล้วและกับประเทศกำลังพัฒนาด้วยกัน ดังนั้นการหาข้อสรุปทั่วไปเกี่ยวกับทางเลือกและนโยบายการค้าของประเทศกำลังพัฒนาจึงกระทำได้อย่างกว้างๆ แต่ที่ว่าอาจจะไม่ตรงกับทางเลือกและนโยบายการค้าสำหรับประเทศใดประเทศหนึ่งโดยเฉพาะ

ต่อไปเราจะพิจารณาเรื่องต่อไปนี้อย่างละเอียด

- 1 - รูปแบบของการค้าของประเทศโลกที่สาม
- 2 - ทฤษฎีเกี่ยวกับการค้าระหว่างประเทศของนักเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิก
- 3 - ข้อวิจารณ์ ทฤษฎี "การค้าเสรี"
- 4 - ตัวแบบการค้าของกลุ่มโครงสร้างนิยม (structuralists) กลุ่มเหนือ-ใต้ (North-South) ตลอดจน vent-for-surplus และ radical approaches

ความสำคัญของการค้าต่อการพัฒนา : ทบทวนข้อมูลทางสถิติ

สินค้าออก และสินค้าเข้า : แนวโน้มและรูปแบบ

ในช่วงสามทศวรรษที่ผ่านมา ปริมาณ มูลค่า และโครงสร้างของการค้าของโลกเปลี่ยนแปลงไปเป็นอันมาก มูลค่าการส่งออกเพิ่มขึ้นจาก 180.5 พันล้านดอลลาร์ในปี 1965 เป็น 2,113.0 พันล้านดอลลาร์ (ดูตาราง 12.1) แต่มูลค่าการส่งออกที่แท้จริง (เมื่อปรับราคาแล้ว) ลดลงเหลือต่ำกว่าเมื่อต้นทศวรรษ 1980 (ดูรูป 12.1) ทั้งนี้เนื่องจาก (1) ผลของภาวะเศรษฐกิจถดถอยในช่วงปี 1980-83 ตามมาด้วยช่วงของการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ชะลอตัวลง (2) การเพิ่มขึ้นและลดลงในค่าของเงินดอลลาร์สหรัฐ (3) การลดลงอย่างต่อเนื่องของราคาสินค้าของประเทศโลกที่สาม (4) ประเทศพัฒนาดำเนินนโยบายปกป้องการค้าของตนเพิ่มขึ้น และ (5) วิกฤตการณ์หนี้ของประเทศในลาตินอเมริกา แอฟริกาและเอเชีย รุนแรงยิ่งขึ้น ประเทศ

เหล่านี้เปรียบกับภาวะราคาสินค้าออกที่ลดลง การขาดดุลการค้า และภาวะการชำระหนี้ที่เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จึงต้องดำเนินนโยบายการเงินการคลังแบบเข้มงวดโดยการลดปริมาณการนำเข้าลง ซึ่งส่งผลให้อัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจชะลอตัวลง การว่างงานเพิ่มมากขึ้น ปัญหาความยากจนรุนแรงขึ้น

ตารางที่ 12.1 Trends in World Exports: 1985-1986

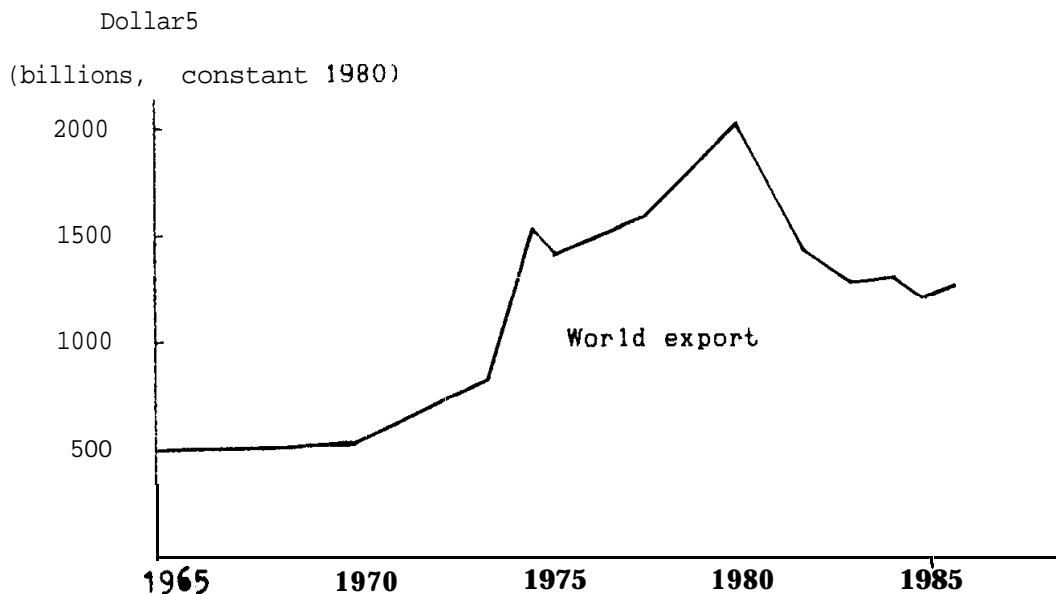
	1965	1970	1975	1980	1983	1986
	0 billions, current)					
World Exports	186.5	312.0	872.7	2,002.0	1,813.5	2,113.0
Share of world exports(\$)	*					
Developed countries	68.9	71.9	66.1	66.3	64.1	69.0
Developing countries	19.3	17.6	24.2	27.9	24.9	20.0
Centrally planned economies ^a	11.7	10.5	9.7	8.8	11.0	10.2

^a Includes Asian centrally planned developing countries (Mainly, China) as well as Eastern Europe.

SOURCE: John Sewel 1, Stuart Tucker, and contributors, Growth, Exports and **Jobs in e Changing World Economy: Agenda 1988** (New Brunswick, N.J.: Transaction Books, 19881, Table A.1.

อย่างไรก็ตาม จากตาราง 12.1 เราเห็นว่า สัดส่วนของมูลค่าการค้าของประเทศกำลังพัฒนาในมูลค่าของโลกค่อนข้างจะคงที่ในระดับ 20% ภายในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาด้วยกัน มีบางประเทศส่งออกมากขึ้น (โดยเฉพาะประเทศอุตสาหกรรมใหม่ เช่น เกาหลีใต้ ออสเตรเลีย สิงคโปร์ ไต้หวัน และกลุ่มประเทศผู้ส่งออกน้ำมันในอ่าวเปอร์เซีย) ส่วนประเทศอื่นๆ มีมูลค่าแท้จริงของสินค้าออกคงที่ หรือลดลง (โดยเฉพาะประเทศในบริเวณ Sub-Saharan Africa และบางส่วนของลาตินอเมริกา)

รูป 12.1 The "Real" Value of World Exports: 1965-1986 (Billions, Constant 1980 and Current). SOURCE John Sewell, Stuart Tucker et al., Growth, Exports and Jobs in a Changing World Economy: Agenda 1986 (New Brunswick, N.J.: Transaction Books, 1988), Table A.1.

ประเทศอุตสาหกรรมใหม่ในเอเชีย 4 ประเทศ ส่งสินค้าออกประเภทอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้นกว่า 250% กล่าวคือ มีสัดส่วนในมูลค่าการค้าของโลกเพิ่มขึ้นจาก 30.8% ในปี 1965 เป็น 77.2% ในปี 1983 (ดูตาราง 12.2) ในขณะที่ประเทศที่ไม่ได้ส่งน้ำมันเป็นสินค้าออกและประเทศที่ไม่ใช่ประเทศอุตสาหกรรมใหม่มีสัดส่วนการค้าลดลงเรื่อยๆ โดยเฉพาะในช่วงทศวรรษ 1980

ตาราง 12.3a แสดงการเปรียบเทียบอัตราการเปลี่ยนแปลงในปริมาณการส่งออกและสั่งเข้า ของประเทศกำลังพัฒนาและประเทศพัฒนา

สำหรับประเทศกำลังพัฒนาที่มีรายได้ต่ำ และปานกลาง (กว่า 120 ประเทศ) รายได้จากการส่งออกส่วนใหญ่ (3 ใน 4) ยังคงมาจากสินค้าขั้นปฐม เป็นต้นว่า อาหาร ผลิตภัณฑ์อาหาร วัตถุดิบ แร่ และน้ำมัน ตาราง 12.4 แสดงมูลค่าและเปอร์เซ็นต์ของสินค้าออกขั้นปฐมของประเทศกำลังพัฒนา

ตารางที่ 1'2.2 Major Developing Country Exporters of Manufactures (NICs)

	Taiwan	Korea	Hong Kong	Singapore	Brazil	Mexico	Argentina
Manufactured exports as a percentage of total exports:							
1965	46.0	52.0	92.4	28.9	5.0	14.1	5.2
1970	78.6	74.9	95.3	26.7	9.7	30.0	12.3
1975	83.6	76.8	96.7	39.9	23.3	29.5	23.6
1980	90.8	80.1	95.6	45.6	32.8	11.0	21.4
1983	93.1	83.4	95.3	48.2	31.9	12.8	13.9
Total exports as a percentage of GNP							
1970	26.3	9.4	56.4	81.1	6.5	3.4	8.3
1975	34.5	24.3	49.0	94.5	7.1	3.5	8.4
1980	49.4	28.5	49.6	178.0	8.3	8.5	14.3
1983	50.7*	32.4	49.8	132.0	11.1	16.8	11.8
Percentage of total developing country manufactured exports							
1965	4.6	2.0	17.9	6.3	1.8	3.1	1.7
1970	13.8	7.4	23.1	4.9	3.1	4.3	2.6
1975	17.1	15.0	17.2	8.3	7.8	3.4	2.7
1980	23.4	18.2	17.0	11.5	8.6	2.2	2.2
1983	26.6	23.2	15.4	12.0	7.9	3.2	1.2

* 1983 GNP figure for Taiwan is an estimate.

SOURCES: United Nations, *Handbook of International Trade and Development* statistics, 1976, 1983, 1984, 1985, and 1986; World Bank, *World Debt Tables* (1985-86 Edition); and Council for Economic Planning and Development, *Republic of China, Taiwan Statistical Data Book*, 1984.

ตารางที่ 12.3 Relative Rates of Export and Import Growth during the 1980s

	1969-78 ^a	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987 ^b	1988 ^b
	(percentages)										
WORLD TRADE VOLUME	6.7	6.4	1.2	0.7	-2.2	2.9	8.6	3.2	4.9	3.3	4.4
Exports By:											
Developed Countries	7.3	7.2	3.9	3.7	-2.0	2.8	9.7	4.4	2.9	3.4	4.6
United States	6.8	14.1	9.8	-1.6	-10.9	-3.8	7.5	1.6	7.8	12.7	13.4
Europe	3.3	-1.7	3.9	3.1	1.7	8.3	13.4	4.2	2.4	3.2	4.9
Developing Countries	4.6	4.4	-4.2	-6.0	-7.6	3.2	7.1	1.0	8.2	2.8	5.8
Fuel Exporters	3.2	1.9	-13.5	-15.1	-16.2	-3.2	0.5	-5.7	9.8	-0.4	4.6
Non-Fuel Exporters	6.1	6.9	8.5	5.2	1.1	8.2	11.6	5.2	7.7	3.9	6.2
Africa	3.1	8.4	-1.2	-14.9	-5.1	3.4	5.6	7.1	2.2	1.6	3.9
Asia	10.8	9.0	8.8	8.5	1.1	10.7	13.6	5.0	17.1	6.1	6.3
Middle East	4.8	0.4	15.2	-17.6	-19.7	-9.3	-4.4	-8.8	16.6	-3.2	5.4
Latin American	1.7	7.6	1.2	6.0	-2.4	8.2	8.5	0.0	-8.8	0.1	7.2
IMPORT BY:											
Developed Countries	6.9	8.9	-1.6	-2.3	-0.3	4.9	12.4	5.0	8.9	4.3	4.6
United States	7.5	1.6	-7.9	0.6	-3.7	13.0	24.3	5.1	14.6	1.8	4.0
Europe	1.3	0.0	-2.5	-1.4	-8.3	2.6	6.7	6.1	5.6	2.8	4.4
Developing Countries	7.2	3.5	7.3	7.8	-4.0	-2.4	1.8	-0.2	-3.1	-0.2	2.9
Fuel Exporters	15.0	-4.6	13.4	18.7	-1.5	-10.2	-6.1	-11.7	-21.5	-12.2	-1.1
Non-fuel exporters	4.8	7.4	4.9	3.2	-5.2	1.7	5.3	4.5	3.9	3.3	4.0
Africa	7.2	-3.5	4.7	11.3	-8.1	-10.1	-0.4	-7.3	-11.0	-4.0	1.6
Asia	8.6	12.3	9.5	7.2	0.9	8.3	5.3	7.4	4.3	4.9	4.3
Middle East	15.1	-4.1	8.8	16.7	5.6	2.4	-6.1	-14.9	-18.3	-12.5	-1.0
Latin America	6.4	8.3	9.7	3.5	-17.8	-22.5	2.8	2.2	-4.8	-0.8	2.4

a Annual average.

b IMF projection

SOURCE: IMF, World Economic Outlook, April 1987, Tables A20, A24 and A25.

12.4 Major Primary-Commodity Exports of Developing Countries and Principal Suppliers (\$ billions and percentages)

Developing Country exports			Major developing country suppliers							
(percentage of world exports of commodity)			(percentage of world exports of commodity)							
	(\$ billions)									
Petroleum	\$216.5	81.0	Saudi Arabia	26.8	Mexico	5.8	U.A.E.	5.7	Iran	5.6
Sugar	8.5	69.1	Cuba	36.6	Brazil	5.9	Philippines	3.5	Thailand	3.5
Coffee	8.3	91.6	Brazil	20.0	Colombia	16.4	Ivory Coast	4.8	El Salvador	4.6
Copper	5.1	63.8	Chile	22.1	Zambia	12.2	Zaire	7.3	Peru	4.8
Timber	4.6	27.8	Malaysia	11.0	Indonesia	3.8	Ivory Coast	1.9	Philippines	1.7
Iron ore	3.2	46.8	Brazil	24.9	India	5.2	Liberia	4.4	Venezuela	3.3
Rubber	3.0	98.3	Malaysia	47.0	Indonesia	24.8	Thailand	15.4	Sri Lanka	4.2
Cotton	2.9	43.4	Egypt	6.5	Pakistan	5.5	Turkey	4.2	Mexico	3.0
Rice	2.5	55.0	Thailand	22.5	Pakistan	9.2	China	5.5	India	5.2
Tobacco	2.3	51.3	Brazil	9.8	Turkey	7.4	Zimbabwe	6.0	India	4.6
Maize	2.0	19.2	Argentina	8.7	Thailand	3.5	Yugoslavia	1.2	Zimbabwe	0.5
Tin	1.9	74.7	Malaysia	28.6	Indonesia	13.4	Thailand	12.7	Bolivia	10.0
Cocoa	1.9	92.1	Ivory Coast	26.4	Ghana	16.3	Nigeria	12.2	Brazil	11.8
Tea	1.5	84.6	India	26.6	Sri Lanka	18.2	China	12.8	Kenya	8.9
Palm oil	1.4	81.6	Malaysia	70.1	Indonesia	7.0	Ivory Coast	1.7	Papua Guinea	0.5
Beef	1.3	16.7	Argentina	5.4	Uruguay	2.5	Brazil	2.2	Yugoslavia	1.3
Bananas	1.2	86.7	Costa Rica	16.7	Honduras	14.2	Ecuador	13.8	Colombia	10.2
Wheat and meslin	1.2	6.9	Argentina	5.7	Turkey	0.4	Uruguay	0.1	Yugoslavia	0.1
Phosphate rock	1.1	62.9	Morocco	34.1	Jordan	8.5	Togo	4.8	Senegal	3.0

SOURCE: World Bank, *Commodity Trade and Price Trends* (1986 Edition), Tables 7 and 8.

ความสำคัญของการส่งออกต่อประเทศกำลังพัฒนา

ตาราง 12.5 แสดงให้เห็นสัดส่วนของรายได้จากการส่งออกใน GDP สัดส่วนของสินค้าขั้นปฐม และสินค้าอุตสาหกรรมในมูลค่ารวมของการส่งออก น่าสังเกตว่าประเทศใหญ่ๆ เช่น บราซิล และอินเดีย มีแนวโน้มที่จะพึ่งพาการค้าต่างประเทศลดลง (พิจารณาสัดส่วนของมูลค่าส่งออกใน GDP) เมื่อเทียบกับประเทศเล็ก ๆ เช่น ประเทศในแอฟริกาและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เมื่อพิจารณากลุ่มประเทศจะเห็นว่า ประเทศที่พัฒนาน้อยต้องพึ่งพาการค้าต่างประเทศ (สัดส่วนของมูลค่าส่งออกใน GDP) มากกว่าประเทศที่พัฒนามากกว่า ดังจะเห็นได้ว่า สหรัฐ และสหภาพโซเวียต มีสัดส่วนของมูลค่าสินค้าออกใน GDP เพียง 5-6% เท่านั้น ในขณะที่ประเทศกำลังพัฒนาส่วนใหญ่มีสัดส่วนของมูลค่าสินค้าออกใน GDP ตั้งแต่ 20-90%

ตาราง 12.5 แสดงให้เห็นว่าประเทศกำลังพัฒนาส่วนใหญ่ยังคงพึ่งพาการค้าสินค้าขั้นปฐมเป็นอย่างมาก ในขณะที่ประเทศพัฒนาแล้วส่งสินค้าहतอุตสาหกรรมเป็นสินค้าออก เหตุที่เป็นเช่นนี้ เนื่องจากสินค้าขั้นปฐมมีความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อรายได้ต่ำ (low income elasticity of demand) ซึ่งหมายถึง % การเพิ่มขึ้นในปริมาณการซื้อสินค้าขั้นปฐมเพิ่มขึ้นน้อยกว่า % การเพิ่มขึ้นในรายได้ ส่วนความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อรายได้ของสินค้าอื่นๆ เช่น น้ำมัน วัตถุดิบบางประเภท และสินค้าहतอุตสาหกรรมนั้นค่อนข้างสูง ตัวอย่างเช่น เมื่อรายได้ของประชาชนในประเทศพัฒนา เพิ่มขึ้น 1% ประเทศพัฒนาจะส่งสินค้าประเภทอาหารเข้าเพิ่มขึ้น 0.6% วัตถุดิบทางการเกษตร เช่น ยาง และน้ำมันพืช เพิ่มขึ้น 0.5% ผลิตภัณฑ์ปิโตรเลียมและน้ำมัน เพิ่มขึ้น 2.4% และสินค้าहतอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้น 1.9% ดังนั้นเมื่อรายได้ของประชาชนในประเทศพัฒนาเพิ่มขึ้น ความต้องการอาหาร ผลิตภัณฑ์อาหารและวัตถุดิบจากประเทศกำลังพัฒนาจะเพิ่มขึ้นในอัตราส่วนที่น้อยกว่า ในขณะที่ความต้องการสินค้าहतอุตสาหกรรมจะเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว

การที่ประเทศกำลังพัฒนาส่งสินค้าเกษตรเพียงไม่กี่อย่าง (โดยเฉพาะประเทศในแอฟริกา) เช่น โกโก้ ชา น้ำตาล และกาแฟ เป็นสินค้าออกจึงต้องเสี่ยงต่อการผันผวนของราคาสินค้าเป็นอย่างมาก ประเทศโลกที่สามเกือบครึ่งมีรายได้กว่า 50% จากสินค้าออกขั้นปฐมเพียงอย่างเดียว เช่น กาแฟ โกโก้ หรือ ถั่ว ประเทศโลกที่สามอีกราว 3 ใน 4 มีรายได้ 60% หรือ กว่านั้นเล็กน้อย จากการส่งออกสินค้าขั้นปฐมไม่เกิน 3 ชนิด การที่ราคาของสินค้าเหล่านี้ผันผวนขึ้นลงเป็นอย่างมากย่อมเป็นอันตรายต่อกลยุทธ์การพัฒนาอย่างยิ่ง ด้วยเหตุนี้เมื่อไม่กี่ปีมานี้ประเทศที่ส่งออกสินค้าขั้นปฐมเหมือนๆ กัน จึงพยายามสร้างข้อตกลงระหว่างประเทศเกี่ยวกับสินค้าเหล่านี้ (เช่น กาแฟ โกโก้ และน้ำตาล)

ตารางที่ 12.5 Export Earning as a Percentage of GDP and Share of Primary and Manufactured Commodities in Total Exports: Selected Third World Countries, 1986.

Country	Percentage GDP	Share of primary commodities (%)	Share of manufactures (%)
Togo	35.0	80	20
Kenya	19.1	84	16
India	5.2	38	62
Sri Lanka	18.9	59	41
Zaire	36.4	94	6
Brazil	8.9	60	40
Mexico	10.9	70	30
Ecuador	19.6	97	3
Philippines	14.7	40	60
Zambia	33.3	97	3
Hong Kong	95.0	8	92
Korea, Rep of	35.3	9	91
United Arab Emirates	48.2	82	18
United States	5.1	24	76
USSR	5.9	-	
Japan	13.5	2	98

SOURCE: *World Development Report 1988*, Annex Tables 1, 11 and 12.

อัตรการการค้า (Terms of trade)

รายได้จากการส่งสินค้าออกไม่ได้ขึ้นอยู่กับปริมาณ (volume) ของสินค้าออกเท่านั้น หากแต่ยังขึ้นอยู่กับราคา (price) ของสินค้าเหล่านั้นด้วย ถ้าราคาสินค้าออกลดลง หากประเทศ

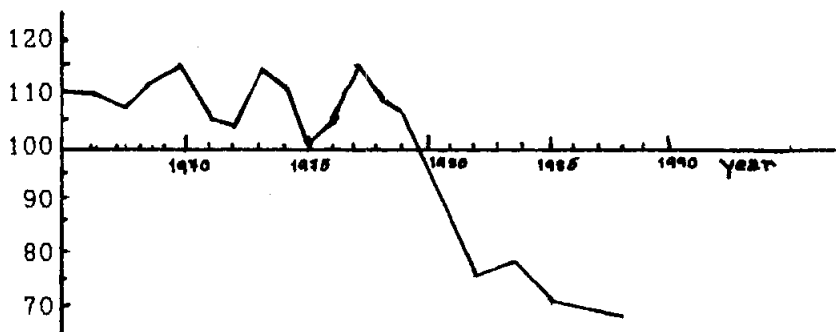
ที่ส่งสินค้าออกต้องการมีรายได้เท่าเดิมก็จำเป็นต้องเพิ่มปริมาณสินค้าที่ขาย ในทำนองเดียวกัน ด้านสินค้าเข้า มูลค่าของสินค้าเข้าก็ขึ้นอยู่กับปริมาณและราคาของสินค้าเข้าด้วย

นักเศรษฐศาสตร์เรียกชื่อ อัตราส่วน หรือความสัมพันธ์ระหว่างราคาสินค้าออก และราคาสินค้าเข้าว่า อัตราการค้า (commodity terms of trade) เขียนว่า P_x/P_m โดยที่ P_x และ P_m หมายถึง ดัชนีราคาสินค้าออกและดัชนีราคาสินค้าเข้าในช่วงเวลาเดียวกัน (เช่น ดัชนีราคาปี 1975 = 100) หาก P_x/P_m ของประเทศหนึ่งลดลง ก็หมายความว่าอัตราการค้า "เลวลง" กล่าวคือ ราคาสินค้าออกลดลงเมื่อเทียบกับราคาสินค้าเข้า ถึงแม้ว่า ราคาทั้งสองจะเพิ่มขึ้นก็ตาม จากประวัติศาสตร์ที่ผ่านมา ราคาสินค้าขั้นปฐมลดลงเมื่อเทียบกับราคาสินค้าหัตถอุตสาหกรรม ผลก็คือ โดยเฉลี่ยแล้ว อัตราการค้าของประเทศที่ส่งออกสินค้าขั้นปฐม (ที่ไม่ใช่ น้ำมัน) เลวลงมาโดยตลอด^{1/} แต่อัตราการค้าของประเทศพัฒนาแล้วดีขึ้น

รูป 12.2 แสดงให้เห็นอัตราการค้าของประเทศที่ส่งออกสินค้าขั้นปฐม (ที่ไม่ใช่ น้ำมัน) เลวลงในช่วงปี 1977-88 อันที่จริง อัตราการค้าของประเทศเหล่านี้ลดลงถึงระดับต่ำสุดในช่วงทศวรรษ 1980 ซึ่งเป็นระดับต่ำสุดในช่วง 25 ปีที่ผ่านมา แสดงให้เห็นถึงราคาสินค้าออกของประเทศกำลังพัฒนาที่ลดลงเมื่อเทียบกับราคาสินค้าเข้า (ทั้งสินค้าหัตถอุตสาหกรรมและน้ำมัน) ดังนั้นดุลการค้าของประเทศโลกที่สามในช่วงทศวรรษ 1980 จึงลดลงจากที่เคยเกินดุลเท่ากับ 55.8 พันล้านดอลลาร์ในปี 1981 เป็น ขาดดุลเท่ากับ 1.2 พันล้านดอลลาร์ในปี 1985

รูป 12.2 Terms of Non-oil Developing Countries: 1965-1988 (1975 = 100).

Terms of trade index

SOURCE: International Monetary Fund, *International Financial Statistics: Supplement on Trade Statistics*, 1982, pp.158-159; United Nations, *World Economic Survey* 1983, ST ESA'131, Table II-3; International Monetary Fund, "World Economic Outlook," *Occasional Paper* #27, 1984, Table 10, and *International Financial Statistics*, March 1987.

ทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศ

แนวคิดเกี่ยวกับต้นทุนสัมพัทธ์ (relative cost) และความแตกต่างในราคา (price differences) เป็นรากฐานของทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศ หลักของการได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ (principle of comparative advantage) กล่าวว่า ประเทศหนึ่งมีความชำนาญในการผลิตสินค้าเพื่อส่งออกเมื่อสามารถผลิตได้ที่ต้นทุนสัมพัทธ์ต่ำที่สุด (lowest relative cost)

ความอุดมของปัจจัยโดยสัมพัทธ์ (relative factor endowments) และความชำนาญเฉพาะอย่าง: ตัวแบบนี้ไคคลาสสิก

ทฤษฎีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบของสำนักคลาสสิก เป็นตัวแบบสถิต (Static model) ที่พิจารณาปัจจัยการผลิตเพียงปัจจัยเดียว (คือ ต้นทุนแรงงาน-labor cost) และแสดงให้เห็นผลประโยชน์อันเกิดจากการค้าที่เน้นความชำนาญเฉพาะอย่าง ตัวแบบการค้าเสรีในคริสต์ศตวรรษที่ 19 ซึ่งเป็นแนวคิดของเดวิด ริคาร์โด และจอห์น สจ๊วต มิลล์ ได้รับการปรับปรุงในศตวรรษที่ 20 โดยนักเศรษฐศาสตร์ชาวสวีเดน 2 ท่านคือ Eli Heckcher และ Bertil Ohlin ซึ่งพิจารณาปัจจัยการผลิตหลายอย่าง (ที่สำคัญ คือ ที่ดิน แรงงาน และทุน) และความชำนาญพิเศษ แนวคิดของท่านทั้งสองนี้ เรียกว่า Hecksher-Ohlin neoclassical factor-endowment approach สามารถวิเคราะห์ผลกระทบของการค้าต่อโครงสร้างของระบบเศรษฐกิจตลอดจนผลตอบแทนที่ปัจจัยการผลิตได้รับ

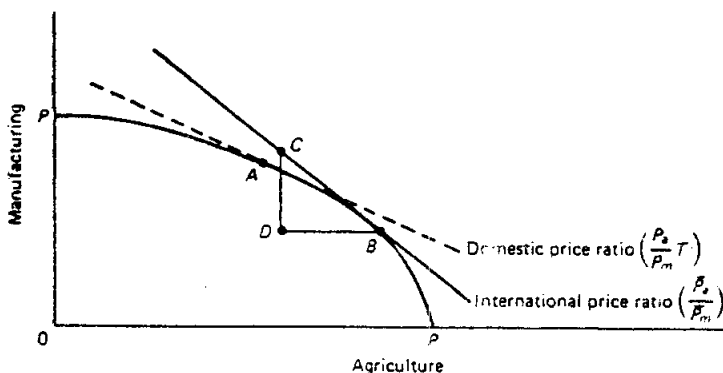
- ทฤษฎีความอุดมของปัจจัยการผลิต (factor-endowment theory) มีข้อเสนอดังนี้:
1. สินค้าต่างชนิดกันย่อมต้องใช้ปัจจัยผลิตในสัดส่วนต่างกัน ตัวอย่างเช่น โดยทั่วไปนั้น สินค้าเกษตรจำเป็นต้องใช้แรงงานในสัดส่วนที่มากกว่าสินค้าहतอุตสาหกรรมซึ่งใช้เวลาเครื่องจักร (ทุน) ต่อคนงานมากกว่าสินค้าเกษตร การใช้ปัจจัยการผลิตเพื่อผลิตสินค้าต่างกันในส่วนที่ต่างกันขึ้นอยู่กับราคาสัมพัทธ์ของปัจจัยผลิตเหล่านี้ แต่ไม่ว่าราคาสัมพัทธ์จะเป็นเท่าใด ตัวแบบความอุดมของปัจจัย ถือว่าสินค้าบางอย่างมักจะใช้ทุนค่อนข้างมาก (capital intensive) ในขณะที่สินค้าอื่นๆ มักจะใช้แรงงานค่อนข้างมาก (labor intensive) เสมอ ความเข้มข้นของปัจจัยที่ใช้ในการผลิตสินค้าโดยเปรียบเทียบนี้จะไม่แตกต่างกันไม่ว่าจะเป็นการผลิตในอินเดียหรือในสหรัฐ สินค้าขั้นปฐมจะเป็นสินค้าที่ใช้แรงงานค่อนข้างมากเมื่อเทียบกับสินค้าहतอุตสาหกรรมไม่ว่าจะผลิตในอินเดียหรือสหรัฐ
 2. ประเทศต่างๆ มีความอุดมของปัจจัยผลิตที่แตกต่างกัน บางประเทศ เช่น สหรัฐ มีปริมาณ

ทุนต่อคนงานในสัดส่วนที่มาก จึงเรียกว่า "ประเทศที่อุดมด้วยทุน" (capital - abundant countries) ส่วน อินเดีย อียิปต์ หรือ โคลัมเบีย มีทุนน้อย แต่แรงงานมาก จึงเรียกว่า "ประเทศที่อุดมไปด้วยแรงงาน" (labor-abundant countries) โดยทั่วไปแล้ว ประเทศพัฒนาจะเป็นประเทศที่อุดมไปด้วยทุน (และจะอุดมไปด้วยแรงงานฝีมือด้วย) ในขณะที่ประเทศโลกที่สามมักเป็นประเทศที่อุดมไปด้วยแรงงาน

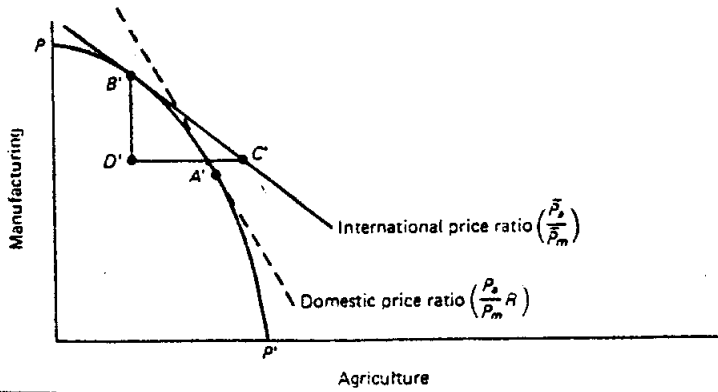
ทฤษฎีนี้กล่าวว่าประเทศที่มีทุนมากโน้มเอียงที่จะชำนาญในการผลิตสินค้าประเภทรถยนต์ เครื่องบิน เครื่องมือสื่อสารอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์ ซึ่งใช้ทุนมากในเทคโนโลยีการผลิต ประเทศเหล่านี้จะส่งออกสินค้าที่ใช้ทุนมากเพื่อแลกเปลี่ยนกับสินค้าที่ใช้แรงงานหรือที่ดินมาก เช่น อาหาร วัตถุดิบและแร่ ซึ่งผลิตโดยประเทศที่มีแรงงานและ/หรือที่ดินค่อนข้างมาก ทฤษฎีนี้อ้างว่า การค้าเสรีจะทำให้ประเทศที่ทำการค้าขายกันได้รับผลประโยชน์เพิ่มขึ้น

พิจารณารูป 12.3 ซึ่งแสดงให้เห็นผลประโยชน์ของการค้าเสรี โดยสมมติว่ามีประเทศ 2 ประเทศ คือ ประเทศโลกที่สาม และประเทศอื่นๆ (Rest of world) และมีสินค้าเพียง 2 ประเภท มีการแข่งขันสมบูรณ์ ประเทศโลกที่สามทำการผลิตและบริโภคที่จุด A โดยที่อัตราราคาสัมพันธ์ P_a/P_m เกิดจากเส้นสโลปที่เป็นเส้นประ $([P_a/P_m]T)^2$ ในทำนองเดียวกัน ประเทศอื่นๆ ผลิตและบริโภคที่ A' มีอัตราราคาสัมพันธ์เท่ากับ $([P_a/P_m]R)$ ซึ่งแตกต่างจากอัตราราคาสัมพันธ์ของประเทศโลกที่สาม เมื่อไม่มีการค้าระหว่างประเทศ แต่ละประเทศจะผลิตสินค้าทั้งสองด้วยตนเอง อย่างไรก็ตาม ประเทศโลกที่สามซึ่งยากจนกว่าจะผลิตอาหารในปริมาณที่มากกว่าสินค้าหัตถอุตสาหกรรม

รูป 12.3 Trade with Variable Factor Proportions and Different Factor Endowments

(a) Third world (without trade, production and consumption occurs at A; with trade, production is at B, consumption at C; exports = BD; imports = DC)

- (b) Rest of world (without trade, production and consumption occurs at A'; with trade, production is at B', consumption at C'; exports = B'D'; imports = D'C')

จุด A และ A' แสดงให้เห็นว่าต้นทุนการผลิตและราคาสัมพัทธ์แตกต่างกัน ทำให้มีความเป็นไปได้ที่ประเทศทั้งสองจะทำการค้าขายกัน เช่นเดียวกับตัวแบบต้นทุนแรงงานของสำนักคลาสสิก อัตราการการค้าเสรีระหว่างประเทศ (P_A/P_M) จะอยู่ระหว่าง $(P_A/P_M)_T$ และ $(P_A/P_M)_R$ ซึ่งเป็นราคาสัมพัทธ์ในประเทศโลกที่สาม และประเทศอื่นๆ ตามลำดับ P_A/P_M ในรูป 12.3a และ 12.3b คือ อัตราการร่วมกัน (common world price ratio) สำหรับประเทศโลกที่สามสามารถได้มาซึ่งสินค้าหัตถอุตสาหกรรมมากขึ้น หากทำการค้ากับต่างประเทศซึ่งหมายถึงว่า ประเทศโลกที่สามจะต้องจัดสรรทรัพยากรใหม่ โดยทุ่มเทการผลิตในสินค้าที่ใช้แรงงานมากขึ้น (คือการเกษตร) ภายใต้ข้อสมมติของการแข่งขันสมบูรณ์ ประเทศโลกที่สามจะผลิตที่จุด B บนเส้นความเป็นไปได้ของการผลิต (production frontier) ซึ่งมีต้นทุนการผลิตสัมพัทธ์ เท่ากับราคาสัมพัทธ์ของโลก (relative world prices) โดยส่งออกสินค้าเกษตรเท่ากับ BD หน่วย และนำเข้าสินค้าหัตถอุตสาหกรรมเท่ากับ DC ประเทศโลกที่สามจะบริโภคที่จุด C ซึ่งหมายถึงการได้สินค้าทั้งสองชนิดในปริมาณที่มากกว่า ก่อนมีการค้าขายกับต่างประเทศ

สำหรับประเทศอื่นๆ นั้น อัตราการระหว่างประเทศ (international price ratio) มีสโลปที่ชันน้อยกว่า อัตราการภายในประเทศ (ดูรูป 12.3b) ดังนั้นประเทศอื่นๆ จึงจัดสรรทรัพยากรใหม่โดยผลิตสินค้าหัตถอุตสาหกรรมมากขึ้น และผลิตสินค้าเกษตรน้อยลง ที่จุด B' แสดงถึงการที่ต้นทุนการผลิตสัมพัทธ์ในประเทศ เท่ากับราคาสัมพัทธ์ของโลก ฉะนั้นประเทศอื่นๆ จึงส่งออกสินค้าหัตถอุตสาหกรรม เท่ากับ B'D' (=DC) และนำเข้าสินค้าเกษตรเท่ากับ D'C'

(=BD) หน่วย และบริโภคที่จุด C' การค้าจึงได้ดุลพอดี กล่าวคือ มูลค่าสินค้าออกเท่ากับ มูลค่าสินค้าเข้าในทั้งสองประเทศ และทั้งสองประเทศมีการบริโภคสินค้าทั้งสองเพิ่มขึ้น โดยที่ก่อนมีการค้าขายประเทศทั้งสองบริโภคที่จุด A และ A' แต่ภายหลังจากการค้าแล้วบริโภคที่จุด C และ C' ข้อสรุปของตัวแบบการค้าเสรีของสำนักนีโอคลาสสิกคือ ทุกประเทศได้รับผลประโยชน์จากการค้าเสรีและผลผลิตของโลกเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ยังมีข้อสรุปสำคัญอีก 4 ประการคือ

1. เนื่องจากต้นทุนค่าเสียโอกาส (opportunity costs) เพิ่มขึ้นจากการโยกย้ายทรัพยากรเพื่อการผลิต ฉะนั้นความชำนาญเฉพาะอย่างแบบสมบูรณ์ (complete specialization) จะไม่เกิดขึ้น ดังในตัวแบบความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ (simple comparative advantage model) ประเทศต่างๆ จะชำนาญในการผลิตสินค้าที่ตนมีทรัพยากรอยู่อุดมสมบูรณ์และนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศ อันเป็นสินค้าที่ตนมีทรัพยากรเพื่อการผลิตอย่างจำกัด แต่ต้นทุนภายในประเทศที่เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งจะทำให้ราคาสินค้าภายในประเทศสูงกว่าราคาสินค้าในตลาดโลกด้วยจะยังผลให้ความชำนาญเฉพาะอย่างแบบสมบูรณ์ไม่อาจเกิดขึ้นได้

2. สมมุติว่าเทคโนโลยีการผลิตเหมือนกันทั่วโลก การที่อัตราราคาสินค้าภายในประเทศเท่ากับอัตราราคาสินค้าระหว่างประเทศภายใต้การค้าเสรี โน้มเอียงที่จะทำให้ราคาปัจจัยการผลิต (factor prices) เท่ากันในประเทศที่ทำการค้าขายกัน ตัวอย่างเช่น อัตราค่าจ้างจะเพิ่มขึ้นในประเทศโลกที่สามซึ่งมีแรงงานอุดมสมบูรณ์ อันเป็นผลลัพท์ของการใช้แรงงานมากในการผลิตสินค้าเกษตรเพิ่มขึ้น ส่วนราคาของทุนจะลดลงเนื่องจากมีการผลิตสินค้าहतอุตสาหกรรมน้อยลง ในประเทศอื่นๆ (rest of world) ราคาของทุนจะเพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับแรงงาน เนื่องจากมีการผลิตสินค้าहतอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้น

ดังนั้นทฤษฎีความอุดมของปัจจัยการผลิตจึงคาดการณ์ว่า ค่าจ้างแท้จริงระหว่างประเทศและต้นทุนของทุน (capital costs) จะค่อยๆ โน้มเอียงจนกระทั่งมีค่าเท่ากัน^{3/} ซึ่งการคาดการณ์เช่นนี้เป็นจุดอ่อนของทฤษฎีนี้ เพราะเราทราบจากโลกแห่งความเป็นจริงว่าการณ์กลับตรงกันข้าม กล่าวคือ ความไม่เสมอภาคของรายได้ระหว่างประเทศได้เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ

3. สำหรับภายในประเทศ ทฤษฎีนี้คาดการณ์ว่าผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่เจ้าของทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์ได้รับจะเพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับผลประโยชน์ที่เจ้าของทรัพยากรที่ขาดแคลนได้รับ ในประเทศโลกที่สามโดยทั่วไปแล้วก็หมายถึงว่า สัดส่วนที่แรงงานได้รับ น่าจะเพิ่มขึ้นเมื่อมีการค้าระหว่างประเทศ ดังนั้นการค้าน่าจะช่วยส่งเสริมให้มีการกระจายรายได้ที่เสมอภาคขึ้น

4. การที่ประเทศที่ทำการค้าสามารถเคลื่อนออกไปนอกเส้นความเป็นไปได้ของการผลิต ย่อมหมายถึงว่า การค้า เป็นสิ่งที่กระตุ้นหรือเป็นจักรกลของการเติบโตทางเศรษฐกิจ (engine of growth) นอกจากนั้น ยังทำให้ประเทศที่ทำการค้าสามารถซื้อวัตถุดิบ และสินค้า

อื่นๆ (และรวมทั้ง ความรู้ แนวคิด เทคโนโลยีใหม่ ฯลฯ) จากต่างประเทศในราคาที่ถูกลงอันจะ
เป็นผลให้อื้ออำนวยต่อการพึ่งพาตนเองต่อไป

ข้อวิจารณ์ต่อทฤษฎีการค้าเสรี

ข้อสรุปของทฤษฎีการค้าเสรี เกิดจากข้อสมมติที่เห็นชัดและโดยนัยหลายประการ ซึ่งมักจะตรงข้าม
กับความเป็นจริงของความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ ดังนั้นทฤษฎีนี้จึงได้ข้อสรุปที่ไม่
ตรงกับประสบการณ์ทางการค้าและทางประวัติศาสตร์ของประเทศกำลังพัฒนา นี้มิใช่เป็นการ
ปฏิเสธว่าการค้าเสรีไม่ได้ก่อให้เกิดผลประโยชน์ แต่เป็นการชี้ให้เห็นว่า การค้าเสรีมักจะ
ปรากฏในตัวแบบและการอธิบายของนักเศรษฐศาสตร์ ในขณะที่โลกแห่งความเป็นจริง ต้องประสบ
กับการปกป้องคุ้มครองทางการค้าหลายๆ รูปแบบ รวมทั้งนโยบายราคาที่ไม่ก่อให้เกิดการแข่งขัน
กันระหว่างประเทศ

ลองพิจารณาข้อสมมติ 6 ประการของตัวแบบการค้าของสำนักนีโอคลาสสิก

1. ทรัพยากรทั้งหลายมีปริมาณและคุณภาพคงที่และถูกใช้อย่างเต็มที่ ไม่มีการเคลื่อนย้ายทรัพยากร
เหล่านี้ไปมาระหว่างประเทศ
2. เทคโนโลยีในการผลิตคงที่ (ตัวแบบสำนักคลาสสิก) หรือคล้ายคลึงกัน และทุกประเทศสามารถ
นำมาใช้ได้โดยเสรี (ตัวแบบความอุดมของปัจจัย) การขยายตัวของเทคโนโลยีเป็นประโยชน์ต่อ
ทุกๆ ประเทศ รสนิยมของผู้บริโภคก็คงที่และไม่ขึ้นอยู่กับผู้ผลิต (เกิดอธิปไตยของผู้บริโภคในระดับ
ระหว่างประเทศ)
3. ภายในประเทศ ปัจจัยการผลิตเคลื่อนย้ายได้โดยเสรีเพื่อนำไปใช้ในการผลิตต่างๆ ระบบ
เศรษฐกิจมีการแข่งขันสมบูรณ์ ปราศจากการเลี้ยงและความไม่แน่นอน
4. รัฐบาลไม่มีบทบาทในความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ ดังนั้นผู้ผลิตรายย่อยทั้งหลาย
จึงทำการค้าโดยแสวงกำไรสูงสุด (และพยายามทำให้ต้นทุนต่ำสุด) ดังนั้น ราคาระหว่างประเทศ
จึงถูกกำหนดโดยพลังของดีมานด์และซัพพลาย
5. แต่ละประเทศมีการค้าได้ตลอดเวลาใดเวลาหนึ่ง และทุกประเทศสามารถปรับระบบเศรษฐกิจ
ของตนให้เข้ากับเปลี่ยนแปลงในราคาระหว่างประเทศ โดยเคลื่อนย้ายทรัพยากรน้อยที่สุด
6. ผลประโยชน์จากการค้าที่แต่ละประเทศได้รับจะตกอยู่กับพลเมืองของประเทศนั้นๆ

ข้อวิจารณ์ ข้อ 1

ข้อสมมติที่ว่า ทรัพยากรมีปริมาณและคุณภาพคงที่ ถูกใช้อย่างเต็มที่ และไม่สามารถ
เคลื่อนย้ายระหว่างประเทศได้ นั้นนับว่าเป็นข้อสมมติที่สำคัญของทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศ ตาม

ความเป็นจริงแล้ว ระบบเศรษฐกิจโลกเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ปัจจัยการผลิตมิได้คงที่ทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ ไม่เพียงแต่จะมีการสะสมทุนและมีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตลอดเวลาเท่านั้น หากทว่าการค้าก็เป็นตัวกำหนดที่สำคัญของการเพิ่มขึ้นของทรัพยากรในประเทศต่างๆ เป็นต้นว่า ทุนกายภาพ ความสามารถในการประกอบการ ความสามารถทางวิทยาศาสตร์ การวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีตลอดจนการยกระดับความชำนาญของแรงงาน

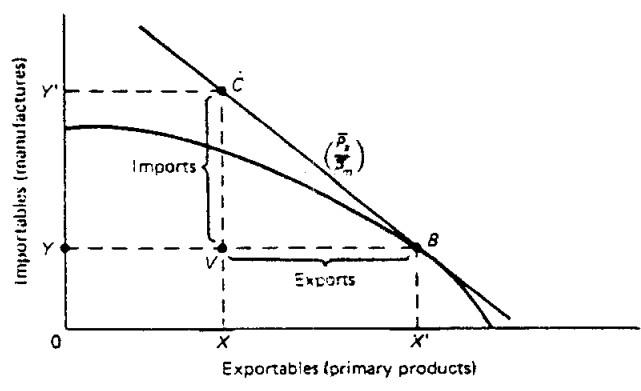
ดังนั้น ความอุดมของปัจจัยการผลิตและต้นทุนสัมพัทธ์จึงมิใช่สิ่งที่กำหนดให้ แต่เป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา นอกจากนั้นทั้งสองอย่างนี้ยังมีถูกกำหนดโดยลักษณะของความชำนาญพิเศษระหว่างประเทศ

สำหรับข้อสมมติที่ว่ามีการจ้างงานเต็มที่ ที่ไม่ตรงต่อข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในประเทศกำลังพัฒนาซึ่งมีการว่างงานและการทำงานต่ำระดับ การว่างงานที่เกิดขึ้นในประเทศโลกที่สามทำให้เราได้ข้อสรุป 2 ประการคือ

(1) *แรงงานที่ถูกใช้ไม่เต็มที่ (underutilized)* ช่วยให้มีโอกาสในการขยายกำลังผลิตและ GNP โดยเสียต้นทุนแท้จริง (real cost) น้อยหรือไม่เสียเลยโดยผลิตสินค้าเพื่อการส่งออก นี่ก็คือคำอธิบายของทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศที่เรียกว่า vent-for-surplus theory ซึ่งเป็นของ Adam Smith และอธิบายเพิ่มเติมโดยนักเศรษฐศาสตร์ชาวอเมริกา ชื่อ *ฮลา มัยฮิน (Hla Myint)*

ตามทฤษฎีนี้ การค้าระหว่างประเทศทำให้ประเทศกำลังพัฒนาใช้ที่ดินที่ว่างเปล่าและแรงงานที่ทำงานต่ำระดับ ผลิตสินค้าเพื่อส่งออกเพิ่มขึ้น จากรูป 12.4 ทฤษฎีนี้อ้างว่าประเทศกำลังพัฒนาจะเลื่อนการผลิตจากจุด V ไปที่จุด B และเลื่อนการบริโภคจากจุด V ไปยังจุด C เมื่อทำการค้ากับต่างประเทศ

รูป 12.4 The "Vent-for Surplus" Theory of Trade in LDCs.

จะเห็นว่า ก่อนมีการค้า ทรัพยากรของประเทศโลกที่สามถูกนำมาใช้อย่างไม่เต็มที่ โดยผลิตที่จุด V ซึ่งอยู่ภายในเส้นความเป็นไปได้ในการผลิตและผลิตสินค้าขั้นปฐม เท่ากับ OX และผลิตสินค้าहतถอุตสาหกรรมเท่ากับ OY (และบริโภคที่จุด V ด้วย) เมื่อเปิดการค้ากับต่างประเทศ (ตามประวัติศาสตร์ อาจเป็นผลมาจากลัทธิอาณานิคม) ทำให้ต้องนำทรัพยากรที่ยังไม่ได้นำมาใช้ประโยชน์ (ส่วนใหญ่คือ ที่ดิน และแรงงาน) เพื่อผลิตสินค้าส่งออกเพิ่มขึ้นจาก OX เป็น OX' ที่จุด B สมมติว่าอัตราการค้าระหว่างประเทศเท่ากับ Pa/Pm ประเทศกำลังพัฒนาสามารถผลิตสินค้าขั้นปฐมในปริมาณ $X-X'$ (เท่ากับ VB) เพื่อแลกเปลี่ยนกับสินค้าเข้า $Y-Y'$ (เท่ากับ VC) ซึ่งเป็นสินค้าहतถอุตสาหกรรม ประเทศกำลังพัฒนาจึงบริโภคได้มากขึ้น คือ บริโภคที่ C ซึ่งเป็นจุดที่แสดงว่าบริโภคสินค้าขั้นปฐมเท่าเดิม (OX) และบริโภคสินค้าहतถอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้น

ทฤษฎีนี้อธิบายความเป็นจริงของประเทศกำลังพัฒนาได้ดีกว่าทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศของสำนักคลาสสิกและนีโอคลาสสิก อย่างไรก็ตามในระยะสั้นผลประโยชน์จะตกอยู่กับผู้ประกอบการชาวต่างประเทศ มากกว่าพลเมืองของประเทศกำลังพัฒนา ในระยะยาว การที่ประเทศกำลังพัฒนาต้องผลิตสินค้าขั้นปฐมเพื่อส่งออกอาจตกอยู่ในสภาพเป็นดินแดนที่ผลิตสินค้าให้ประเทศมหาอำนาจ (export "enclave") แทนที่จะปรับเปลี่ยนโครงสร้างของระบบเศรษฐกิจให้ผลิตสินค้าหลากหลายขึ้นและพึ่งตนเองได้

(2) การสร้างโอกาสในการหางานทำ ได้แก่ การปกป้องคุ้มครองอุตสาหกรรมภายในประเทศ เพื่อแก้ปัญหาการว่างงานในประเทศโลกที่สาม (ทั้งในสาขาเกษตรและอุตสาหกรรม) การคุ้มครองจะประสบผลสำเร็จก็ต่อเมื่อมีการตั้งกำแพงการค้าขึ้น เช่น กำแพงภาษี หรือการกำหนดโควต้า สินค้าที่ผลิตได้จึงจะสามารถแข่งขันกับสินค้าจากต่างประเทศได้

ข้อสมมติข้อแรกในส่วนที่สามคือ การสมมติให้ปัจจัยการผลิตไม่สามารถเคลื่อนย้ายข้ามประเทศได้ การสมมติเช่นนี้กล่าวได้ว่าไม่ตรงกับความเป็นจริงเพราะว่า ทุนและแรงงานฝีมือมักจะเคลื่อนย้ายระหว่างประเทศเสมอ ในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา จะเห็นได้ชัดเจนว่าบริษัทข้ามชาติ (giant multinational corporations) มีอำนาจและอิทธิพลเพิ่มขึ้นเป็นอย่างมาก บริษัทยักษ์ใหญ่อ้างเช่น IBM, Ford Motor, Exxon, Philips, Hitachi, British Petroleum, Renault, Volkswagen และ Coca-Cola มีกระบวนการผลิตที่มีลักษณะระหว่างประเทศ (internationalized) จนยากที่จะคาดคะเนว่าการแบ่งปันผลประโยชน์ระหว่างเจ้าของบริษัทและผู้ร่วมลงทุนชาวต่างชาติเป็นไปอย่างไร ดังนั้นการสมมติว่า

ไม่มีการเคลื่อนย้ายทุนและแรงงานระหว่างประเทศดังที่ทฤษฎีการค้าของสำนักคลาสสิกและทฤษฎี factor-endowment ตั้งข้อสมมติจึงเท่ากับเป็นการปิดโอกาสไม่ยอมรับรู้ความเป็นจริงของระบบเศรษฐกิจโลกในปัจจุบัน

ข้อวิจารณ์ข้อสมมติที่ 2

การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยี (ก็เช่นเดียวกับการที่ทุนเพิ่มขึ้นและทำผลกำไรให้แก่เจ้าของทุน) ส่งผลกระทบต่อการค้าของโลกเป็นอย่างมาก ประเทศตะวันตกสามารถผลิตสินค้าสังเคราะห์ (synthetic substitutes) ขึ้นมาทดแทนสินค้าขั้นปฐมได้มากมายหลายอย่าง อาทิ ยาง ขนสัตว์ ฝ้าย ปอ และหนัง เป็นต้น ส่งผลให้สัดส่วนสินค้าเหล่านี้ของประเทศโลกที่สามลดลงเรื่อยๆ ตัวอย่างเช่น สัดส่วนของยางธรรมชาติในปริมาณการใช้ยางของโลกลดลงจาก 62% เหลือเพียง 28% ระหว่างปี 1950 ถึง 1980 สัดส่วนของฝ้ายลดลงจาก 41% เหลือเพียง 29% การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีประกอบกับการที่ความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อสินค้าขั้นปฐมมีค่าน้อยและการคุ้มครองการเกษตรของประเทศพัฒนาแล้ว ส่งผลให้ประเทศกำลังพัฒนาเสียเปรียบทางการค้าระหว่างประเทศ

ส่วนข้อสมมติที่ว่า รสนิยมของผู้บริโภคคงที่และไม่ขึ้นอยู่กับผู้ผลิต ก็ไม่สอดคล้องกับโลกแห่งความเป็นจริง เนื่องจากเทคโนโลยีในการบริโภค (ความชอบและรสนิยมของผู้บริโภค) มักถูกสร้างขึ้นโดยการโฆษณาของบริษัทใหญ่ๆ ที่ครองตลาดในประเทศโลกที่สาม ทั้งนี้เพื่อสร้างเงื่อนไขในการขายสินค้าของตนเอง ตัวอย่างเช่นประมาณว่า ในประเทศกำลังพัฒนาหลายประเทศ กว่า 90% ของงบค่าโฆษณาได้รับจากบริษัทต่างประเทศที่ขายสินค้าในประเทศนั้นๆ ผู้บริโภคในยุคปัจจุบันยากที่จะเป็นประจักษ์ "ราชา" เช่นในสมัยก่อน

ข้อวิจารณ์ข้อสมมติที่ 3

ทฤษฎีการค้าดั้งเดิม สมมติว่าประเทศต่างๆ สามารถปรับโครงสร้างของระบบเศรษฐกิจให้เข้ากับราคาและตลาดโลกที่เปลี่ยนแปลงไปได้ การเคลื่อนไปบนเส้นความเป็นไปได้ในการผลิต หมายถึง การจัดสรรทรัพยากรใหม่จากการผลิตสินค้าอย่างหนึ่งไปเป็นสินค้าอีกอย่างหนึ่ง แต่ในทางปฏิบัติ การจัดสรรทรัพยากร มิได้เกิดขึ้นอย่างง่ายดาย เช่นนั้น เพราะว่าการสร้างการผลิตและการโยกย้ายปัจจัยการผลิตโดยเฉพาะในประเทศโลกที่สามนั้น เป็นไปด้วยความยากลำบาก ที่เห็นได้ชัดที่สุด คือ การเกษตรแบบไร่ขนาดใหญ่ (Plantation) และการเกษตรขนาดย่อม ในระบบเศรษฐกิจที่ต้องพึ่งพาสินค้าออกขั้นปฐมเพียง 2-3 อย่างนั้น ต้องทุ่มเทการลงทุนในด้านการสร้างโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ (เช่น ถนนหนทาง รถไฟ ระบบ

การสื่อสาร ไฟฟ้า เครดิต และการตลาด) เป็นอันมาก เพื่ออำนวยความสะดวกในการเคลื่อนย้ายสินค้าจากแหล่งผลิตไปยังท่าเรือและโรงเก็บสินค้าเพื่อส่งออกต่างประเทศ ดังนั้นประเทศโลกที่สามจึงไม่สามารถโยกย้ายทุนไปผลิตสินค้าทดแทนอุตสาหกรรมได้อย่างสะดวกรวดเร็วดังที่ทฤษฎีการค้าตั้งเดิมสมมติไว้

นอกจากนี้พวก structuralists ยังวิจารณ์ด้วยว่าประเทศกำลังพัฒนายังประสบกับข้อจำกัดทางการเมืองและสถาบันอีกหลายประการ เช่น การมีตลาดการเงินที่ไม่สมบูรณ์ ขาดแคลนเงินตราต่างประเทศ การควบคุมโดยรัฐบาล การควบคุมการนำเข้า ระบบการคมนาคมที่เลว การกระจายรายได้ที่ไม่เป็นธรรม ขาดแคลนแรงงานฝีมือและความสามารถทางการบริหาร เหล่านี้ล้วนส่งผลให้ประเทศกำลังพัฒนาไม่สามารถตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงด้านราคาในตลาดโลกได้

การสมมติว่าระบบเศรษฐกิจมีการแข่งขันสมบูรณ์ก็มีข้อจำกัด เพราะไม่ได้คำนึงถึงความเสี่ยง และความไม่แน่นอน ในการค้าระหว่างประเทศ การพึ่งพาสินค้าขั้นปฐมเพียง 2-3 ประเภทเป็นสินค้าออก ย่อมทำให้ประเทศกำลังพัฒนาต้องสูญเสียมาก เนื่องจากหากปีใดราคาสินค้าตกต่ำ รายได้จากการขายสินค้าเหล่านี้ย่อมลดลงตามไปด้วย

ข้อวิจารณ์ข้อสมมติที่ 4

การสมมติว่ารัฐบาลไม่มีบทบาทในความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศเป็นข้อสมมติที่ไม่ตรงต่อความเป็นจริง ในโลกแห่งความเป็นจริงรัฐบาลมีเครื่องมือค้ำนโยบายในการส่งเสริมการค้าหลายอย่าง เป็นต้นว่า การตั้งกำแพงภาษี การกำหนดโควต้า การอุดหนุนการส่งออก ยิ่งกว่านั้น ประเทศพัฒนาแล้วยังมีนโยบายเศรษฐกิจภายในประเทศบางอย่างที่สามารถลดความรุนแรงของภาวะเงินเฟ้อ การว่างงาน ซึ่งนโยบายเหล่านี้ก็มีผลกระทบในทางลบต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศยากจนด้วย แต่นโยบายของประเทศยากจนยากที่จะส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศร่ำรวย

ข้อวิจารณ์ข้อสมมติที่ 5

ทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศแบบตั้งเดิมมักจะสมมติให้การค้าระหว่างประเทศได้ดุล (มูลค่าของสินค้าออกเท่ากับมูลค่าของสินค้าเข้า) และไม่มีโยกย้ายทุนระหว่างประเทศ ดังนั้นปัญหาดุลการชำระเงินจึงไม่เกิดขึ้น

แต่ในระบบเศรษฐกิจโลกในช่วงทศวรรษ 1980 โดยเฉพาะภายหลังจากการขึ้นราคาน้ำมันอย่างรวดเร็วในทศวรรษ 1970 ปัญหาการขาดดุลการชำระเงิน และการลดลงของ

เงินสำรองต่างประเทศได้กลายเป็นปัญหาร้ายแรงของทั้งประเทศพัฒนาและประเทศกำลังพัฒนา (จำเป็นต้องกู้เงินจากต่างประเทศมาใช้) การขาดดุลชำระเงินเรื้อรัง และภาวะหนี้ต่างประเทศที่เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ยังผลให้ประเทศกำลังพัฒนาประสบภัยคุกคามทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรงในทศวรรษ 1980 - เกิดภาวะเศรษฐกิจถดถอยทั่วโลกและอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจเชิงช้าลง ติดตามมาด้วย การขึ้นอัตราดอกเบี้ยของสหรัฐฯ และภาวะเงินเฟ้อในประเทศ ความไม่สมบูรณ์ของระบบเศรษฐกิจระหว่างประเทศและระบบการตั้งราคาสินค้าโดยไม่อาศัยกลไกตลาด (nonmarket-determined commodity pricing systems) ทำให้ทั่วโลก "ปรับตัวโดยอัตโนมัติ" (automatic adjustment mechanism) ของทฤษฎีการค้าดั้งเดิม ไม่สามารถใช้อธิบายได้

ข้อวิจารณ์ข้อสมมติที่ 6

ขอให้นักพิจารณาว่า ถ้าประเทศกำลังพัฒนาได้ประโยชน์จากการค้าระหว่างประเทศแล้ว ผลเมืองของประเทศกำลังพัฒนาได้ประโยชน์จากการค้าจริงหรือไม่? ประเด็นอยู่ที่ว่าใครเป็นเจ้าของที่ดิน ทน และความชำนาญ ซึ่งเป็นผู้ได้รับผลพวงจากการค้า พวกเขาเป็นผลเมืองของประเทศหรือว่าเป็นชาวต่างประเทศ หากมีทั้งสองประเภท แต่ละประเภทได้รับสัดส่วนของผลประโยชน์มากน้อยแค่ไหน?

เราทราบว่า ระบบเศรษฐกิจของประเทศโลกที่สามที่เป็นแหล่งผลิตวัตถุดิบให้แก่ประเทศแม่ (enclave) นั้น ชาวต่างประเทศเข้ามาทำเหมืองแร่ และโรงงานใหญ่โดยจ่ายค่าเช่าที่ดินต่ำมาก นอกจากนั้นยังนำทุนและแรงงานฝีมือเข้ามาด้วย จะจ้างก็แต่แรงงานไร้ฝีมือที่เป็นชนพื้นเมืองและจ้างในราคาต่ำมาก ดังนั้นโดยทั่วไปแล้วจะส่งผลกระทบต่อส่วนอื่นของระบบเศรษฐกิจ ถึงแม้ว่าจะส่งสินค้าออกไปเป็นจำนวนมาก ในปัจจุบันแม้ว่า enclave แบบนี้จะค่อยๆ มลายไปจากประเทศโลกที่สาม แต่ก็ถูกแทนที่โดยการครอบงำของต่างประเทศแบบใหม่ (ได้แก่ การแทรกตัวเข้ามาของบริษัทข้ามชาติ) สิ่งแตกต่างที่จะเห็นชัดเจนคือ มูลค่าของ GDP ซึ่งเป็นมูลค่าของผลผลิตจะมีค่ามากกว่า GNP ซึ่งเป็นมูลค่าของรายได้ของคนในประเทศ ผลประโยชน์เพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่ตกอยู่กับผลเมืองในประเทศกำลังพัฒนา และเป็นไปได้ที่มูลค่าของสินค้าออกจะมากกว่า GNP ด้วยซ้ำ ในปัจจุบันการผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้าและการผลิตเพื่อส่งออกในประเทศยากจน มีมูลค่าสูงมาก จนทำให้มองไม่เห็นความจริงว่าผลประโยชน์ตกอยู่กับบริษัทต่างประเทศที่เข้ามาลงทุน เพราะฉะนั้นเราจะต้องพิจารณาด้วยความรอบคอบถึงลักษณะและโครงสร้างของรายรับจากสินค้าออกโดยให้แน่ใจว่าใครเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต ซึ่งเป็นผู้ได้รับประโยชน์จากการเพิ่มสินค้าออก

สรุป-การค้าและการพัฒนาเศรษฐกิจ, ข้อจำกัดของทฤษฎี

เราได้ข้อสรุปประการหนึ่งคือ การค้าเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการเติบโตของเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว ประเทศที่ประสบความสำเร็จทางการค้า ได้แก่ บราซิล ได้หัน เกาหลีใต้ ประเทศกลุ่มโอเปค และประเทศนอกกลุ่มโอเปค เช่น เม็กซิโก การที่ประเทศเหล่านี้สามารถเข้าถึงตลาดของประเทศพัฒนาแล้วส่งผลให้มีรายได้จากการส่งออก รวมทั้งได้นำทรัพยากรทุนและทรัพยากรมนุษย์มาใช้อย่างเต็มที่

แต่ดังที่เราทราบจากบทอื่นๆ แล้วว่า การเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของผลผลิตของชาติอาจจะมีผลกระทบเพียงเล็กน้อยต่อการพัฒนา กลยุทธ์เพิ่มความจำเริญเติบโต โดยการส่งสินค้าออก (export-oriented strategy) โดยเฉพาะเมื่อรายได้ส่วนใหญ่จากการส่งออกตกอยู่ในมือของชาวต่างชาติ อาจทำให้โครงสร้างของระบบเศรษฐกิจบิดเบี้ยวไป และยังคงก่อให้เกิดความไม่เสมอภาคขึ้นในระบบเศรษฐกิจด้วย ดังนั้นความจริงที่ว่า การค้าอาจส่งเสริมให้เกิดรายได้จากการส่งออก (และเพิ่มผลผลิตของชาติ) จึงไม่ได้หมายความว่า จะเป็นกลยุทธ์ที่พึงปรารถนาสำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม มันขึ้นอยู่กับลักษณะของภาคส่งออก การกระจายผลประโยชน์จากการส่งออกและความสัมพันธ์ของการส่งออกกับส่วนอื่นๆ ของระบบเศรษฐกิจ

ในอดีตที่ผ่านมา ประเทศโลกที่สามได้รับประโยชน์จากการค้าระหว่างประเทศในสัดส่วนที่น้อยกว่าประเทศพัฒนา และในระยะยาว ประเทศกำลังพัฒนาหลายประเทศอาจได้รับความทุกข์จากการค้าเสียด้วยซ้ำไป

สำหรับคำถามที่ 3 ในตอนต้นบทที่ว่า การค้าช่วยให้ประเทศกำลังพัฒนาบรรลุถึงจุดมุ่งหมายของการพัฒนาภายใต้เงื่อนไขอะไรบ้างนั้น คำตอบคงจะอยู่ที่ความสามารถของประเทศกำลังพัฒนา (อาจรวมกันเป็นกลุ่มก้อน) เพื่อกำหนดข้อตกลงทางการค้ากับประเทศพัฒนา โดยเฉพาะในรูปของการขจัดอุปสรรคทางการค้าต่างๆ ซึ่งกำหนดโดยประเทศพัฒนา (เพื่อกีดกันสินค้าहतอุตสาหกรรมของประเทศกำลังพัฒนาที่ใช้แรงงานราคาถูกกว่า) อีกอย่างหนึ่งคือประเทศกำลังพัฒนาจะต้องพยายามให้ทุนที่มีจำกัดอย่างมีประสิทธิภาพสูง และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่ตนมีอยู่มากให้ได้ดีที่สุดจะมีส่วนช่วยให้ผลประโยชน์จากการส่งออกตกถึงมือประชาชนภายในประเทศ ประการสุดท้ายคือ ขึ้นอยู่กับว่าประเทศกำลังพัฒนาจะสามารถควบคุมกิจการของบริษัทต่างชาติได้มากน้อยแค่ไหน

คำถามที่ 4 ที่ว่า ประเทศกำลังพัฒนาจะสามารถกำหนดว่าจะค้าขายกับต่างประเทศมากน้อยเพียงใด สำหรับประเทศเล็กและยากจนส่วนใหญ่แล้ว การเลือกที่จะไม่ทำการค้าขายกับต่างประเทศ (หรือปิดประเทศ) นั้น ไม่เหมาะสม เพราะว่ามันเพียงขาดแคลนทรัพยากรต่างๆ

เท่านั้น แต่ประเทศเหล่านี้ต้องอาศัยสินค้าและทรัพยากรจากต่างประเทศเพื่อความอยู่รอด ปัจจุบันนี้ทุกประเทศทำมาค้าขายกัน ประเด็นสำคัญคือ จะเพิ่มการส่งออกดีหรือไม่ และจะส่งออกสินค้าอะไรบ้าง อีกประเด็นหนึ่งคือ จะปรับดุลระหว่างภาคเศรษฐกิจในประเทศและภาคส่งออกให้เหมาะสมอย่างไร

สำหรับคำถามที่ 5 นักเศรษฐศาสตร์การพัฒนาล้วนใหญ่ เห็นว่าประเทศกำลังพัฒนาควรร่วมมือกันในการตั้งกลุ่มเพื่อพึ่งพาตนเอง ในอดีตที่ผ่านมา การค้าระหว่างประเทศมิใช่การค้า "เสรี" ดังที่กลุ่มนีโอคลาสสิกวิเคราะห์ มีประเทศอุตสาหกรรมใหม่ (NICs) เกิดขึ้นเพียงไม่กี่ประเทศในขณะที่อีกหลายประเทศได้ประโยชน์จากการค้าเพียงเล็กน้อย และบางประเทศก็ตกอยู่ในสภาพเมืองขึ้นทางเศรษฐกิจสมัยใหม่เสียด้วยซ้ำ ดังนั้นประเทศกำลังพัฒนาจะต้องเลือกที่จะมีความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับประเทศพัฒนาแล้วอย่างรอบคอบ โดยควรจะมีการส่งออกเท่าที่เป็นไปได้ และระมัดระวังในการทำข้อตกลงหรือการร่วมลงทุนผลิตกับต่างประเทศ

เชิงอรรถบทที่ 12

- 1/ นักเศรษฐศาสตร์การพัฒนา 2 ท่าน เสนอว่า ปรากฏการณ์ที่อัตราการค้าของประเทศกำลังพัฒนาเลวลงในระยะยาวนั้น เท่ากับเป็นการโอนรายได้จากประเทศกำลังพัฒนาไปสู่ประเทศพัฒนา ข้อเสนอที่รู้จักกันในนาม "Prebisch-Singer" thesis ซึ่งสนับสนุนนโยบายการคุ้มครองหัตถอุตสาหกรรมของประเทศกำลังพัฒนา เพื่อยกระดับค่าจ้าง และป้องกันไม่ให้เกิดการส่งสินค้าออกขึ้นขรุขระมากเกินไป ในช่วงทศวรรษ 1950 และ 1960 ราคาสินค้าขึ้นขรุขระ (ที่ไม่ใช่น้ำมัน) ลดลงเป็นเวลานาน นักเศรษฐศาสตร์ทั้ง 2 คือ Raul Prebisch และ Huns W. Singer.
- 2/ สโลปของเส้นตรงที่สัมพันธ์กับเส้นความเป็นไปได้ในการผลิต แสดงถึง ต้นทุนค่าเสียโอกาสหรือต้นทุนที่แท้จริง (opportunity or real costs) ของการผลิตปริมาณการผลิตสินค้าหนึ่งเพื่อผลิตสินค้าอีกอย่างหนึ่งเพิ่มขึ้น ในการแข่งขันสมบูรณ์ ต้นทุนสัมพัทธ์ (relative costs) หมายถึงราคาสัมพัทธ์ที่เท่ากันด้วย ฉะนั้น สโลปของเส้นประที่จุด A จึงแสดงถึงราคาสัมพัทธ์ของสินค้า ยิ่งสโลปมีความชันมาก ราคาสินค้า a เมื่อเทียบกับราคาสินค้า m ก็ยิ่งสูงมาก เมื่อเคลื่อนจากซ้ายไปขวา (จากจุด A ไปยัง B ในรูป 12.3a) สโลปของเส้นตรงจะชันขึ้น ซึ่งหมายความว่า การผลิตอาหารเพิ่มขึ้นจะต้องเสียต้นทุนค่าเสียโอกาสมากขึ้น ในทำนองเดียวกัน หากเคลื่อนจากขวาไปซ้าย (จาก B ไป A) หมายความว่า การผลิต

- สินค้าहतอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้นจะต้องเสียต้นทุนค่าเสียโอกาสมากขึ้น
- 3/ บทความชิ้นสำคัญเกี่ยวกับ factor-price equalization ได้แก่ บทความของ Paul A. Samuelson, "International trade and equalization of factor prices," *Economic Journal* (June 1948) : 163-184.

คำถามท้ายบท

1. ผลกระทบของการค้าระหว่างประเทศต่อการพัฒนาของประเทศใดประเทศหนึ่งมักเกี่ยวข้องกับแนวความคิดทางเศรษฐศาสตร์ 4 ประการคือ ประสิทธิภาพ ความจำเป็นเร่งด่วน ความเสมอภาค และเสถียรภาพ จงอธิบายว่าแนวความคิดเหล่านี้เกี่ยวข้องกับทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศอย่างไร
2. ทฤษฎีการค้าเสรีมีข้อสมมติที่สำคัญ 6 ประการ ซึ่งอาจจะ หรืออาจจะไม่ถูกต้องสำหรับประเทศโลกที่สาม (หรือ ประเทศพัฒนาเองด้วย) ข้อสมมติเหล่านี้ได้แก่อะไรบ้าง และมันอาจจะถูกละเมิดในโลกแห่งความเป็นจริงของการค้าระหว่างประเทศอย่างไร
3. ทฤษฎีการค้าเสรีเป็นทฤษฎีการแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศแบบสถิต (static) ซึ่งได้ข้อสรุปว่าผลประโยชน์ของการค้าจะตกอยู่กับผู้ร่วมค้าขาย ในโลกแห่งความเป็นจริง อะไรเป็นตัวการที่ทำให้การกระจายผลประโยชน์ของการค้าเสรีเป็นไปอย่างไม่เสมอภาค